

ZGODNJA DANICA.

Katolišk cerkven list.

Danica izhaja 1., 10. in 20. dne vsaciga mesca na celi poli, in velja po pošti za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr., v tiskarnici sprejemana na leto 2 gld. 60 kr. in na pol leta 1 gld. 30 kr., ako uni dnevi zadenejo v nedeljo ali praznik, izide Danica dan poprej.

Tečaj XVI.

V Ljubljani 1. grudna 1863.

List 34.

Swobodni tisk in katoliški bratci in pisarci.

Beseda v marburški čitavnici 22. novemb. 1863.
Govoril gosp. Fr. Kosar, špiritval lavantinskega semeniša.

Ko sem premišljeval, kaj bi z Vami govoril, častita gospôda! da bi se vreden skazal Vaše pozornosti in da bi bila dencšnja beseda v korist nam in našemu narodu, za katerega blagor se trudimo, se mi je vedno v misli vsiloval eden edini predmet, katerega vsestransko temeljito pretehtovanje je ravno sedanje dni, kakor se meni zdi, važno in prevažno, in zato sem sklenil, se ga serčno poprijeti, akoravno ne preziram njegve težave. In te predmet je swobodni tisk, katerega ves sedanjí svet nesterpno poželuje, akoravno pod nja ljutimi vdarci tolikokrat britko zdihuje, in njemu nasprot deržanje katoliških brancev in pisateljev. Ne govorim pa od tega predmeta, kakor se samo po sebi razumi, v politiskem, temoč le edino v socialnem obziru.

Da važnost svojega predmeta spoznamo, pomislimo naj poprej:

1. Imenitnost in moč swobodnega tiska.

1. Swobodni tisk je učilnica naj obširniši. Ako učiš v šoli, ako govoriš v cerkvi ali beseduješ v deržavnih zborih, šteješ svoje slušatelje večidel le po desetkah ali stotinah: ako pa pero primeš in daš svoje misli po tisku med svet, pomnožiš svoje slušatelje od desetk in stotin na hiljade in hiljad hiljade, lahko da, ako je tvoje pero izvrstno — na milijone. Tvoje slušateljstvo postane ves narod, — prestavi tvojega dela, lahko da vsa deržava — tudi več deržav in narodov. — Koliko milijonov ljudi je že čitavši poslušalo pridige sv. Avgušтина, krasne govore Ciceronove, sladke speve Virgilija, Dante-a id. Koliki ponos za pisatelja, kolika imenitnost tiska!

2. Swobodni tisk je učba naj hitrejša in naj zvestejša. Ako učiš ustmeno, kako počasi se razširja tvoja misel, tvoj nauk, in kako lahko se po ustnem izročilu popači. Tisek pa je, da tako rečem, železna cesta za misli in želje, za načerte in naklepe naj važniših činov človeškega uma in dlani. Vozovlaki, ki po ti železnici derče, vozijo duhovne plodove vseh dežel in narodov s hitrostjo bliska v naše kraje in naše blago ravno tako urno v ptuje kraje nazaj. Kar si zutraj natisniti dal, lahko da že na večer napolnuje ves narod z žalostjo ali z veseljem in pomiri njegove strasti, ali pa naduši nja moč k naj zlahtnišim činom. Podoben je swobodni tisk velikemu tergu, na katerem se vsi narodi zemlje shajajo, da občujejo in zmenujejo med seboj zaklade svojega uma. — In tisk, kako zvest poročnik tvojih misel je on! Brez popačenja nese tvojo

besedo od juga do severja, od izhoda do zapada. Zares: ni memo tiska učbe ne hitrejša ne zvestejša!

3. Swobodni tisk je uk naj prostejši. Ako hočeš ustmeno učiti, koliko spričb potrebuješ! Dokazati moraš, koliko šol si prehodil, koliko izpraševanj in kako si jih napravil, zlasti pa moraš dostojno spretnost v predmetu skazati, katerega hočeš učiti, treba je celo, da svoje pošteno obnašanje spričaš. Nič vsega tega ti ni treba, ako hočeš po tisku učiti. Nihče nema pravice te vpraševati, koliko šol in kako si jih doveršil, ali si izurjen v predmetu, o katerem pišeš, in ali si pošten človek, ali nisi. Še lastnega imena ti ni treba povedati, zakaj swobodno se skriješ za šemo anonima. In dalje, ako hočeš ustmeno učiti, si navezan na deržavo, ktera te je učitelja poterdila, si navezan na kraj, kje, in na učence, ktere edino smeš učiti. Ako se pa tiska poslužiš kakor učilnega sredstva, ti je odpert vsak hram, swobodno smeš v vsako vas, terg in mesto, swobodno zamoreš romati po vsi deržavi, pre-stopiti tudi njene meje in iti in učiti tako dalje, kakor dalje se swoboda tiskarna priznava. Kje, častita gospôda! se najde uk prostejši? Koga pa tudi ne sprehuja groza, ako nevarnosti te swobode premišluje.

4. Uk po swobodnem tisku obrodi sad naj stalniši. Znani pregovor pravi: Verba volant, littera scripta manet, to je: Izkadi se beseda, zapisana čerka pa ostane. Kar si govoril, hitro pozabiš sam in še hitrejši slušatelji tvoji; kar si pa pisal in po tisku priobčil, ostane stanovitno. Ako bi tudi rad hotel, ti gostokrat ni več mogoče ne popraviti, ne pred vsemi in povsod preklicati, kar si napačnega izrekel. Tvoja roka bo že zdavnej v grobu trohnela in rod, za katerega si pisal, bo poleg tebe počival po gomilah, ali tvoji spisi bodo še živeli. Stoletja in stoletja bodo v vertincu časa že potonile, ali tvoje spise bodo še pozni potomci brali. Kdaj že je omolknil slavni glas Ciceronov, ali njegovi govori še živé, kedaj že so potihnile citre Homerove, ali njegove sladke pesmi še odmevajo od solčnega izhoda do zahoda. Ako je že otožno in kesno pisanje prejšnjih vekov dajalo nekako neumerjočnost, dela moč tiska sedanjí čas tiskano besedo, da tako rečem, vekovito. Kdo tudi od te strani ne občuduje častitega poklica pisateljskega in imenitnosti swobodnega tiska, pa tudi kdo že kakor od dalje ne ugleda njegove presilne nevarnosti?

Ako vse dozdej rečeno v spominu ohranimo in še enkrat ob enem pomislimo presilno važnost swobodnega tiska in prestavni poklic pisateljski: nas sili razum priznati, da sredstvo tako zlahtno, kakor je swobodni tisk, sme edino služiti le visokim in plemenitim namenom, — in da pisatelj svojega slavnega poklica ne sme znižati v službo temu, kar je sramota človeškemu umu in sercu.

Pomislimo tedaj natančniši, kaj je in kaj edino zamore biti pravi namen swobodnega tiska.

II. Pravi namen svobodnega tiska.

1. Človek, kakor osebna enota duhovne in telesne nature potrebuje dveh družb, da svoj namen doseže; te družbi sta: cerkva in država. Obema se je pridružiti, v obe je stopiti dolžen. Ves blagor teh dveh družb, tedaj tudi človečanstva sploh, pa aloni na dveh stebrih: sv. vera in pravica je njuno ime. Na steber sv. vere je zidana cerkva, na stebru pravice pa stoji država. Sv. vera pa in tako tudi pravica je celo kaj duhovnega in se dá tedaj tudi le z duhovnimi sredstvi po stezi prepričanja v človeške srca cepiti in v njih ohraniti. Vsa zvonjenja sila, tudi oginji in meč, vihra zastoni, v tisti deželi ohraniti cerkveni in državni red, kjer sta vera in pravica zginile iz prepričanja naroda. Zgodovina starodavnih in novejših časov nam dopričuje to resnico.

Ako je pa ravno svobodni tisk naj zlahtniši duhovno sredstvo, po katerem si ljudje občujejo misli, želje, čutila, z eno besedo: prepričanja svoje; — ako je svobodni tisk naj krepkejša žila, izpeljana po vseh udih človečanstva, in jim dovaža vedno novo duhovno življenje: je razvidno, da je prva dolžnost svobodnega pisatelja, da posveti službo svojega peresa sveti veri in večni pravici, da so njegovi spisi svet ščit, ki brani narodu čut vere in pravičnosti, da so njegovi sestavki na dve strani brušen meč, ki čvrsto odganja sovražnike vse, ki narodu vzeti hočejo sv. vere nebesko luč in pravičnosti čut, da je svobodnega tiska prvi in naj viši namen: bramba sv. vere in večne pravice. Zopet nam priča zgodovina, da so se naj izverstniši duhovi vseh vekov junško bojevali za načelo vere in prava, da jim vse trinoštvo ni zamoglo ustaviti svobodnega peresa, le smert edina jim je besedo resnice na jeziku zadušila. Komu so neznane imena Sokrata in Aristida, in sv. očetov Atanazija in Krizostoma?

3. Bog je človeškega duha tako ustvaril, da je zmožin se povzdigovati na vedno viši stopnjo vednosti v vseh predmetih človeškega spoznanja, ali kakor navadno rečemo: da je sposoben ali zmožin za vedno viši stopnjo izobraženja. Sej človeška duša po svoji naravi neprenehoma hrepeni na vse veke gledati Njega, ki je izvir vseh vednost, in katerega sv. pismo: „scientiarum Dominus“ imenuje.

Ker je to neoverzljiv poklic človekov, posamezen človek pa ni zmožin, ne vseh zadržkov omike premagati, ne vseh sredstev omike si pripraviti, sta vezane obe družbi, cerkva in država, udom svojim pot nadelovati k vedno višjemu izobraženju, v sestrni zavezi vse zadržke odstranjevati, ki narode ovirajo v dušnem napredovanju, in jim vse sredstva omike z materno skerblijostjo preskerbeti.

Prava in dostojna omika je tedaj le mogoča v cerkvi in državi, in precvita po naravi teh družb le edino iz svetlih korenin vere in pravice. In zares; al se sme človek brez vere omikan imenovati? Ali ni velikoveč silno dvajask, ker se svojega stvarnika ne pozna ali ga poznati neče in taji svojo vsestransko navezanost na njega? — In se li sme človek brez čuti pravičnosti omikan imenovati? Ali ni tudi on velikoveč silno sirov, ker brez vsega čutja bratovske ljubezni se svojemu sosedu svojim enakih pravic ne blagovoli?

Ker so pa naše dušne zmožnosti tako omejene, da ne zmore en edini človek za preiskavo vseh vednih tvarin, ampak se loti vsak po naravni sledi le tistih, za katere ima posebne zmožnosti in nagnjenja: dospemo zopet do drugega visokega poklica vsakega poštenega pisatelja. Vstopi naj se na temelj vere in prava, in na tem temelji nepremakljivo stoječ naj služi s peresom pravi omiki naroda, naj mu podaja plode svojih učenih preiskav ter pospešuje posrednje omiko človečanstva sploh. Drugi glavni namen svobodnega tiska je tedaj bramba in pospeševanje prave omike naroda posebej in človečanstva sploh.

3. Človek pa ni ustvarjen edino za spoznanje tega, kar je dobro, lepo in pravno, temuč ustvarjen je tudi, da veselo in srečno živi sad tega trojnega spoznanja; z eno besedo: ustvarjen je za zveličanje. Srečen biti hoče vsak človek, vselej in povsod srečen biti, je vsakega hrepenenje, in naravno hrepeni naša duša na veke uživati Njega, ki je sam na sebi vsa dobrota in lepota in resnica, kakor sam pravi: „Ego sum via, veritas et vita.“ In tako zopet pridemo do enakega silogisma, kakor smo ga ravno končali.

En edini človek ne more ne vseh zadržkov podreti, ki mu srečo ovirajo, pa tudi ne vseh virov odpreti, iz katerih se dá veselje, sreča in blagostanje zajemati. Zopet sta obe družbi: cerkva in država poklicani, da zljajšate, kolikor je mogoče, vse težave življenja in narode peljete k virom veselja in blagosti. Ali zopet se razume, da cerkva zamore le veselje in blagostanje dati, ki izvira iz studenca sv. vere; država pa le tistega, ki se doseči da po enaki meri pravice za vsakega. Veselje, ki meje Božjih postav prestopi, kakor nam jih vera oznanjuje, ni več pošteno veselje, ni umnega človeka vredno, temveč divja sladnost, ostudna pohlepnost, koja človeka poživini. Blagostanje, ki mej pravic ne spoštuje, ni več dostojno blagostanje, ampak terdoserčna sebičnost in lakomnost, ki se siti s tujim blagom, je naj ostudniši trinoštvo.

In tu se nam prikaže tretja prelepa naloga pisateljev in vsakterih umetnikov, ki se tiska poslužujejo. Obdelujejo naj mnogoverstne materialne predmete, ter naj kažejo narodom, kako da pridejo do više blagosti, dasi tudi drug drugega premoženja ne poželuje in ne žali drugih pravic. Razveseljujejo naj narode, bodi si v slikah, pripovedih v pesmih, v spevih, v igrarh itd., ker srce veselo toliko lažje prenaša neogibljive težave življenja in sercnejši dopolnjuje svoje dolžnosti. Tretji prelepi in visoki namen svobodnega tiska je tedaj pošteno oveseljevanje in bramba in povzdiga blagostanja narodov in človeštva sploh.

Blagor narodu, kateri pisatelje ima, ki so temu trojnemu namenu zvesti in mu pripravljajo zdravo dušno hrano! Oni ga vodijo po prijetni stezi časnega blagostanja v soto večnega zveličanja. Ali gorje in trikrat gorje narodu, katerega pisatelji se tej trojni nalogi izneverijo ter njej nasproti delajo! Oni so zapeljivci naroda, ki ga motijo, da za nevredne, minljive dobrate in sladnosti zamenja večne blage; — tatje so svojemu narodu, kteremu na skrivnem in polagoma, da se ne zavé, vero in pravičnost iz srca kradejo; — oni so zavdajavci in tedaj ubijavci svojega naroda, ker mu strup krivih nauk v srce trosijo, da sčasoma zgubivši vero in čut pravičnosti sramotno pogine. Takih zavdajavcev obvaruj sam večni Bog naše drage Slovence! (Dalje nasled.)

Nevera ne blaži.

(Iz dnevnika nečega duhovna.)

(Češki spisal Václav Stulc; poslovenil Deželanov.)

(Dalje.)

Drugi dan precej po sveti maši sem jo zavil kar v K—o ulico, kjer je prebivala bolna doktorjeva žena. Precej sem spoznal, da ji je nekoliko odleglo. Obiskoval sem tudi njenega moža, kolikor mi je dopuščal čas in okolnosti.

Doktor je okrevljal kmali, njegova žena pa je začela vidno slabeti. Zdravnik je zgubil vse upanje. Tako je preteklo štirinajst dni. Kar nekega dne njena strežnica vsa vpehana priteče k meni, in mi pové, da je z bolno ženo že pri konci. Serčno je reva prosila še zadnjo uro, da bi še enkrat govorila z menoj. Hitel sem k njej, pa malo živa je še bila. Ni mogoče popisati svetega miru, ki sem ga ji bral na obličji. Ravno pred menoj je bil odšel duho-

ven, ki je previdel jo s svetimi sakramenti. Od tod je uboga duša dobila tolažbo, radost in moč v terpljenji. — Po dolgoletni ostri pokori se je nagnilo njeno terpljenje h koncu, in nebo se je odpiralo pred njo.

„Poslala sem po vas, čestiti oče, djala je sicer s slabim glasom, pa še s tako sladkim smehom, da ne pozabim na — nj, dokler bom živ. „Poslala sem po vas; — sej predno umerjem, moram vas zahvaliti za toliko dobroto, ki ste mi jo skazali. Pa prosim vas, povejte tudi mojemu Bogomiru, da bom nanj mislila do poslednjega diha in v večnosti molila za njegovo dušo.“

„Ali bi ga ne hotli še enkrat viditi?“ jo vprašam.

Lahka rudečica ji oblije blede lice na te besede, jasno oko se ji zaiskri. — „Oh, to bi bila za — me prevelika sreča! Tega sicer nisem vredna, pa umerla bi veliko laže, ako bi iz njegovih milih ust čula sladke besede: „Odpustil sem ti!“ —

Tedaj le urno! Berž se poslovim, puhnem v čakavcev voz in mu velim, naj vozi, kar naj urnejši more, k doktorju K — emu. K sreči je bil doktor doma. „Predragi prijatelj! vaši ubogi ženi bije zadnja ura — umira!“ so moje besede.

„Umira? — Kaj čem k temu? Jaz je viditi ne morem, — viditi ne smem!“ To je bil njegov čudni odgovor.

Pa tu ni bilo gledati na besede. Zanašal sem se na njegovo serce, na njegovo čut, in povedal sem mu, kaj sem govoril z umirajočo. Solze so se mu zasvetile v očeh. Gotov sem bil, da ga pregovorim. „Mili gospod!“ mu rečem, „vem da zadnje prošnje ne bote odrekli svoji ženi — taki pravi spokornici. Toliko serčno rada bi vas videla še enkrat in čula iz vaših milih ust: „Odpustil sem ti!“ —

Na blazino se verže doktor, oči zakrije z rokami in bolešno vzdihuje. Videlo se mu je, kakí boj mu divjá v serci, pa kmali se zopet izdrami. Prime me za ramo, rekoč: Imate prav! — Moram k nji. Moja Nežka umira! Prosi me, zakaj bi je ne uslišal? Idiva, le urno, dokler še živi. — Komaj je izgovoril, že sva na poti. Voz naji je čakal pred hišo. — kmali sva bila na mestu. Na doktorjev nagovor grem z njim k umirajoči. Kar sem tú videl, ne morem povedati, ne popisati. To je bil pogled, kakoršnega bi se mogli veseliti nebeščani sami. Mož, najdena žena; o kako vroče mu bije serce, ko stoji pri ubogi mučnici!

„Bogomir!“ spregovori s slabim glasom, da je bilo komaj silšati je, „ali mi odpustiš, — — ne?“

Ne govori, draga; ne govori mi tako! jaz sem kriv vsi tvoji nesreči. Le ti mi odpusti! Jaz sem že odpustil — pozabil.

Te besede so bile bolnici glas iz neba. Oči vpre v moža, in iz tega — zadnjega pogleda je zasijala vsa hvalenost in goreča ljubezen. Nebeški mir se ji razlije po obličji, jasne oči oberne nakviško — zaihti — njena duša je pred Božjim prestolom.

Doktor joka kakor otročiček. Imel sem mnogo opraviti predno sem ga utolažil. Tretji dan je bil pogreb. Nesrečni mož in jaz sva bila edina pogrebca. Njega je bila žalost čisto poterla, jaz pa sem se globoko zamislil in premišljeval, kako čudni so Gospodovi sklepi.

Pa Božje delo ni bilo še končano. (Konec nasl.)

Peti svet.

Človek ti je človek, bo naj že berač ali bogatin, nevedin ali učen, neznan siromak ali pa mogočnejš na sedelu kraljevem. Tu in tam, povsod, v vsem njegovem bitju bere se mu neoveržljivi rojeni list, kateri ga naznanja otroka Adamovega. Spačenost človeške natvore, oslABLJENA volja, otamnjenje uma, človek ko igrača križem in nadlogam in spet ko smertni plén, to vse je dedina po Evi in Adamu, ki vsakega zadene, ktere tajiti nihče v stanu ni, kajti skuš-

nja zavernila bi ga v tem hipu in spoznati mogel bi soglasje zvirom svetim v zadevi teh prikazkov, ali verin ali neverin. Vernemu pojasnuje soglasje to spridenost človeško lepo in svitlo, neverni pa je pri vsi svoji smešni modrosti od te strani sam sebi uganka.

Otroci smo Adamovi, toraj vsotvarjeni sicer po božji podobi, pa v padu prvih staršev v raju ko njih mlajši popačeni. V ti spačenosti otamnel je um in volja je oslabela, in sicer tako, da ni mogoče več človeku vzdigniti se brez pomoči zunaj njega ležeče v ti svoji oslabeledosti zopet nazaj v svoj poprenji srečni stan. In ta pomoč ne more biti in ni nobena druga, ko ta, ki izvira od Njega, ki je v svoji neskončni popolnosti zapopadek vse svetlosti, milosti in moči, najti edino le v pravoverni katoliški cerkvi ko zaresni in spet edini shrambi neveržljive večne resnice. Tu zajema človek potrebnega razsvetljenja svojemu otamnjenemu umu; tu najde slednji, kdor hoče, vse nagibe in priganjke, in sploh vso tisto moč, ki je volja k dobremu v svoji oslabeledosti potrebuje. Um se zamore potemtakem razsvetliti, volja zopet zboljšati in za vse dobro vneti, kajti um je sicer otamnel, pa ne popolnoma, volja oslabela pa tudi ne popolnoma.

Um, volja, ali prav za prav duša s svojimi močmi navezana pa je na truplo, in le s pomočjo trupla razodeva se svetu zunanjemu. Kakoršna je toraj truplo človeško, to je, kakoršna je znotranja sestava njegova, bolj ali manj popolnoma, to je razodevanju dušnemu bolj ali manj primerna; takošna je tudi to razodevanje sploh in zopet posebej v posamesnih močeh; kajti ne duša človeška, temveč truplo vzrokuje tiste zunanje prikazke, po katerih se kaže človek, kakor pravimo, zdravega uma, pa tudi slaboumnega, ali pa še celo popolnoma trapastega in bebastega. Kar se tiče trapov, s temi opraviti tu nič nimamo, pač pa s slaboumnimi in z ljudmi zdravega uma.

Človek zdravega uma, pa malo verin ali celo neverin, dospeti zná na znanstvenem polju na visoko stopinjo učenosti, pa ker ne spozná vira razsvetljenja, moti se že večkrat znotraj mejá, umu človeškemu postavljenih; v mote in zmote brez konca in kraja pa zabrede, če te meje prekorači, ter s svojim omejenim in otamnjenim umom to spoznati in razumeti hoče, kar mu je le pri luči vere in verskega razodenja kolikor toliko razviditi mogoče. Je takšen človek, kakor se navadno reče, dobre volje, poštenega značaja, upati je, spoštoval da bo pravico in resnico, kolikor mu je ravno znana, in da bo ravno tako tudi po zmožnosti sodil nepristrano dela drugih, ter se ko taki tudi vedel in obnašal. Je pa človek zdravega uma in še morda celo znanstveno izobražen, pa neverin in verh tega brez dobre volje, takemu pa ni zaupati, kajti volja, že tako oslABLJENA, je sužnja strast takega človeka, ter v njem pri otamnjenem umu in v sredi mot in zmot hoče in volji le to, kar streže poželi-vosti, brez ozira na to, ali je prav ali neprav, ali je tirjanje tako v resnici opravičeno, zares veljavno in logično ali ne.

Ne omenivši tu drugih razredov v ti zadevi, navedemo le še človeka slaboumnega vernega z dobro voljo, in spet človeka živovernega, pa zdravega uma in z dobro voljo. Slaboumni verni človek z dobro voljo ne zamore sicer veliko ne tu ne tam, posebno pa majhuo na znanstvenem polju; vender verin in dobre volje ne običi svojeglavno v motah, ako v ktere zajde, pa tudi ne dela krivice, saj z vednostjo ne, na nobeno stran; kajti luč od zgoraj doli mu kaže v sveti veri pravo pot, in nagibi ravno od tod oblažujejo mu njegovo voljo, ter jo vнемajo za vse pravo in dobro. Človek pa, ki je zdravega uma, pa tudi živovern in dobre volje, on stoji na poti in hodi po poti pravice in resnice pod vodstvom ljubezni keršanske; in ako se podá na znanstveno polje, dospe v svetle vednost temeljitih, ker varuje ga luč razsvitljenja nadnatornega, da ne zabrede v zmote; in volja, za vse dobro in pravo vnetá, naganja ga in na-

klanja k temu vsemu. Takemu človeku pa je zaupati vse, mož taki je mož pravice in resnice v družbi z ljubeznijo sveto, mož blazega srca, svete volje in večkrat visoko učen; temeljitih vednost ne pozna sovražstva zunaj greha, da vsakemu, kar mu gre, in je ves spošten, nepristran, pa tudi sočutni do bližnjega.

Kaj pa da, tudi takšen ostane še zmiraj človek in se zna zmotiti; vendar zmota njegova ne trpi dolgo, hvaležno sprejme pojasnenje ter zapustivši jo napreduje tudi od te strani veselo spet po poti edino pravi, ki mu jo razsvetljuje verska luč kersanska. Zdrava in zato neoverzljiva je logika njegova, on ne maha po vetru, ne išče v škodo in s teptanjem svetega trojstva, to je v škodo in ponemarjenje pravice in resnice pod vodstvom ljubezni kersanske, časnih dobičkov, posvetne časti in hvale, temveč je, ne morda kaka čenča, ampak mož od nog do glave, ki, vnet le za svoj in svojega bližnjega pravi in resnični blagor, ljubi in spoštuje pravico in resnico in vse dobro v svojem nasprotniku, pa tudi čerti in zametuje vse krivično, lažljivo in napačno v svojem prijatelju in dobrotniku — on je kristjan in sicer ne le v besedi, temveč tudi v djanju, in zato pravi modrijan in nepristran.

Človek zdravega uma, in živoverin, in dobre volje, je potemtakem mož, ki je zanesljivi, ki mu je zaupati popolnoma in je pravičen na vse strani; človek bolj slaboumen, vendar pa ves verin in dobre volje, ne bo vedoma nikoli krivičen; človek zdravega uma, pa malo verin, ali celo neverin, vendar pa, kakor se reče, dobre volje, je pravičen in nepristran v svojih sklepih in sodbah, v svojem djanju in ravnanju, kolikor mu je ravno kakor takemu mogoče; človek zdravega uma, pa neverin in brez dobre volje, je pa človek nar bolj milovanja vreden, on ne pozna ne pravice in ne resnice, in ne ljubezni kersanske, vidi in čista le samega sebe in svoje telesno zemeljsko dobro počutenje, in je le temu dober, le zato vnet, kdor in kar mu tisto pospešuje in množi.

V te ravno navedene razrede, in v druge, ki so nekako v sredi med temi, in se kmalo temu, kmalo unemu, bolj ali manj bližajo, dele se ljudje, in ni se čuditi, da so pogosto v eni in isti reči tako silno različni razumki, sodbe in sklepi, in gnanja njim primerjene, zakaj z uplivom volje stori in obdeluje človeški jih um. Brez drugih izglede, ki jih vsakdanja skušnja daje, vidimo in skušamo različnost to, zmešano zadosti, v naši narodni reči. V ti zadevi sliši se marsikaj in tudi marsikaj bere, kar se govori in piše brez mišljenja tako na strani nasprotni, ko tudi sem ter tje na prijateljski. Zoperniki naše narodnosti pa so posebno čudni, in vidi se jim prav očitno, kako neusmiljeno da terpinčijo ubogo logiko, da overajo slovensko reč, in vendar sledujoč kažejo se dostikrat može poverhnega mišljenja, in pogosto, brez vse logike.

Tako, na priliko, pravijo in terdijo nekteri, da morajo originali biti listi kerstni, poročni in drugi, sicer veljave imeti ne morejo, in sklicovaje se na to, zametvajo liste v slovensčini pisane, med tem ko nemške, meni nič, tebi nič, brez vsega ugovora dojemljejo. In vendar je znano, da bile so kerstne, oklicne, poročne in mertvaške bukve v poprenjem stoletju pred cesarjem Jožefom, skoraj da vse v latinščini pisane, med tem ko so pogodbe, zastran terzaskih najdenecv nekaj leti semkaj čisto slovenske, pogodbe ki namestujejo na Slovenskem po farah, kjer so taki otruci, kerstne bukve, ter so vir, vklad v sostavo namestivnih kerstnih listov. Taki listi pa, da so originalni in ne prestave, morajo biti pisani v jeziku slovenskem, in uni poprejnega stoletja v latinškem. Je pa temu tako, kaj pomenijo potem besede: Kerstni listi biti morajo originalni? Kakšno je vedenje njih, ki tako govoré in vendar slovenske liste zametvajo, nemške pa brez razločka in vselej sprejemajo, da si znajo ravno slovenski originali, nemški pa prestave biti?

Ne zastoj omenili smo zgoraj razredov, v ktere spada

po umu, volji in veri človeštvo, in v resnici, ako prevdarimo te, čuditi potem se ne moremo nad takim besedvanjem in početjem. Sicer spoznamo, in pa radi, da ne pripisujemo vsega le slabemu umu, spačeni volji ali nejeveri, pa spoznati vendar le moremo, da je govorica taka, in djanje takšno, če ne družega kaj, vsaj znanje silno poverhnega, ne ravno hvale vrednega mišljenja, znanje pristranosti in mot.

Omenimo to pa zato, ker zadnji čas se pisari in modruje veliko, pa, če pogledaš reči do jedra, najdeš v lepo prevlečenih posodah le prepogosto zgolj pleve in smeti; pa ne le pleve in smeti, tudi morivnega strupa toliko, da res ni čuda, da živimo v toliki žalostni zmešnjavi razumkov. Kar je pa še posebno hudo, je to, da se gleda bolj na lupino ko na jedro, in ako vé kdo lepo in ganljivo, in spet krepko in derzno potegovati se za kako reč, pomeša naj le še vmes kako psovko zoper cerkev: in zmaga je njegova, svet mu ploska, ter ga povzdiguje in časti ko moža svobode, zatiravca trinoštva in prijatelja človeštva, in nič ne dé, če je prav govor taki z lažmi in motami namešan, če je prav brez zdravega mišljenja, logiki nasproten, pristran in z znanjem poverhnje in pomanjkljive vednosti in učenosti. Omenimo tedaj vse to zato, ker storili bi radi pazne slovenoljube, na vse kar se govori in piše v zadevi narodnosti naše, tako na naši strani, kakor na strani nasprotni, in bi jih radi s tem, kolikor toliko, obvarovali zmot in škodljivih napačnih potov. Zato naš svet:

Prevdari dobro in nepristrano dotične reči, ter loči resnično logiko od navidezne, zdravo mišljenje od zmedenega, dobro voljo od hudobne, vero od nejevere, in potem se le govori, sodi, in delaj. „Omnia probate et perpendite, et quod bonum est, tenete.“ V—I.

Popolni spominki.

Romanje k sv. Kervi v zgornjem Gorotanu.

V častilni spomin štiristoletnice slavne ljubljanske škofije popisuje

Jož. Levičnik.

(Dalje.)

Zapustivši Franc-Jožefovo višino ali smo s tovaršema prav urno zopet navzdol; toda ne dalječ več skupaj. Ob mestu, kjer smo gor gredé okrepčevali se z malo južino, ločili smo se. Bavarec, spremljevan od voditelja in kažipeta vzdignil se je gori čez ledenik „Pfandelscharte“ prot Solnograškemu, jaz pa dalje prot globoki dolini. Prijazno sva si k ločitvi segla v roke ter želela si srečno pot in še veliko veselih dni na svetu. Čudna res je osoda človeška na zemlji! Včeraj si ga spoznal, serčno se z njim sprijaznil; danes se ločiš zopet od njega, bolj gotovo kot ne — za vselej. Pa kaj se hoče; tega smo tako že vajeni! — Ostal sem toraj zdaj na strašni visočini čisto sam; toda ne za dolgo. Kaka dva streljaja nižje doli čakal me je pri svoji samotni staji odrašen planšar, kterege sem bil že poprej naprosil, naj bi me pospremil en čas tje doli po nevarnih stezah skozi sterme pečine. Šla sva koj naprej, ker tamne megle vleklo so se gori iz globoke doline od sv. Kervi in planšar mi je rekel, da prišlo bo menda malo dežja. Po poti gredé mi je pravil mož — prav močni in zali korenjak — med drugim posebno vneto o nazočnosti cesarjevi in kakšna čast zlasti je bila tisti dan — durim njegove koče. Služile so namreč za mizo pri cesarskem obedu na Elizabetinem počivalu. Rekel je, da vrezal bo kos dilje iz njih ter vložiti ga dal doma v svojo mizo za vedni spomin. — Kazal mi je dalje mož tudi sterme senožeti med in nad visokimi pečinami tu in tam, pa pravil mi, da ljudje po leti vse obsarijo, po taistih seno kosé ter ga potem po zimi samótež domú vozijo. Kakor pa je to tudi pogosto s smertno

nevarnostjo sklenjeno, vendar po mozem zagotovu malo-kdaj kdo v nesrečo pride. — Možgane jim morejo biti je-klene — sem si mislil sam pri sebi. Meni se je hotlo že v glavi vertiti, ko sem s strašne visočine le doli v pod-nožje pečin gledal; v kakošni nevarnosti pa mora biti še le človek, ko je z bremenom obložen. Ker pa je Bog ljudem v tih krajih odkazal njih kruhek, jih tudi posebno varuje. —

Počasi sva korakala z mozem doli prot prepadu. Strašna globočina pod nama, napične skalnate stene ob stranéh, bobnenje reke Bele, visoke senožeti in tamni gojzdi med sterminimi pečinami, to vse delalo je nekako plahoto mojemu duhu. Ko prideva unkraj mesta, kjer je steza skozi pe-čevje vsekana in sem bil toraj iz nevarnosti, odpravil se je planšar zopet nazaj prot svojemu samotnemu visokemu stanu. Jaz pa sem tudi hitel čisto sam zdaj navzdol in le kjer je bilo kaj znamenitega viditi, ustavil sem se za nekatere trenutke. Naj dalje sem se mudil pri Brikičevi kapelici, kateri sem iz dna serca želel, da naj bi se usmi-lila kaka pobožna duša ter dala jo nekoliko popraviti. Ne-kako olajšalo se mi je zopet pri sercu, ko stopivši iz ozke noteske nahajal sem se zopet verh sterminih pečin ter zagle-dal v globočini pod saboj rodovitno dolino in okolico sv. Kervi. Urnih korakov skakljaj sem doli prot dnu in potem naprej skoz dolino. Od planšarja napovedani dež je začel rosljati po malem, pa le tako dolgo, da mi je zmočil dež-nik. Kmalu se je zopet spredrilo in ni še bila ura dve čez poldan, ko sem prestopil prag vaščanske gostivnice pri sv. Kervi. Prijazni gostivnikovi pozdravili so me z začu-denjem, ker popotni nimajo navade tako urno vračati se z visoke Pasterice. —

Po južini prebiral in pregledoval sem se dolgo „Zvo-nikove bukve“, kratkočasil in pomenkoval se z gospodom, ki smo ju bili srečali zjutraj z Bavarcom nad „Elizabetinim počivalom“, potem pa sem šel kupovat v bližnjo štacunico „odpustkov“, katerih se mnogo in prav ličnih prodaja. Kas-neje nesem čast. gosp. Očetu posodeni daljnogled nazaj. Prijazno so me peljali v zgornje prostore duhovske hiše ter skazovali mi sobo, v kateri sta o svoji nazočnosti svitla ce-sar in cesarica stanovala in prenočila. V spomin te ča-stivne dogodbe imajo tudi Nju krasni slike v bogato pozla-čenih okvirih na steni sobe pripete. Na mojo prošnjo spre-mili so me potem v cerkev, ktero so mi razkazali v vsih njenih delih; tudi monštranco s sv. Kervjo kakor uno s tremi klasovi vzeli so iz dobro zaključane piramide ter dali mi svetinje počastiti in poljubiti. Pobožni spredniki dali so kakor sv. Kri tudi one tri klase, kateri so bili zrastle zve-ličanemu Brikiču iz serca, vdolati v dragoceni monštranci. Klasi so bili vendar pozneje z zlatimi nadomesteni pravi pa vzeti v tadanjo dekanijsko cerkev v Novodje (Gmünd), kjer se neki še nahajajo. Skazovali so mi dalje priljudni gospod tudi bogate mašne oprave, zlasti pa taisto, ktero so bili cerkvi svitla cesarica Elizabeta kmali po svojem od-hodu v spomin svojega tukajšnjega romanja poslati blago-volili. —

Vernivša se iz cerkve stopila sva z blagim gospodom skupaj v gostivnico, kjer sem imel še svoj dolg poplačati in potem odriniti. Pretekli mi je bil namreč popoldan, da kmali nebi bil vedel kdaj. Branili so mi sicer gosp. Oče nocoj odhajati, ker je bilo že precej pozno in se je tudi dež ponujal; pa za prihodnji dan mi je naskriž kazalo, če tisti večer saj do Dol nazaj ne pridem. — Kar postrežbo in plačilo pri gostinčarji zadeva, rečem, da sem bil z obo-jim zadovoljin. V nekaterih taci krajih, zlasti kjer je le ena gostivnica in si popotniki nimajo s čim prebrati, znajo včasih prav dobro žepe ptujcev smukati in ožemati. To se — saj kar sem jaz skusil — pri sv. Kervi ne godi.

Bilo je že blizu 7. ure, ko sem zapustil, spremljevan od čast. gosp. fajmoštra, prijetni in nepozabljivi kraj sveto Kri. Veliki zvonik in vsa njegova okolica zavito je bilo v

gosto tamno meglo, kar je ljudi gnalo že od dela proti domu. Srečajoči pozdravljali so naj prav prijazno; so pa, kar moški spol tiče, tukaj tudi ljudje tako čversti, zali in grozni kakor ne z lepo v enem kraju. Priterdili so mi tudi gospod Oče mojo v ti zadevi izusteno opombo ter rekli, da tri leta zapored sem so vsi fantje iz njih fare, kar jih je bilo vabljenih v vojake, od prvega do zadnjega bili tudi v vojniško službo poterjeni. — Do verh Slapa pospremili so me blagi gosp. Oče; ker pa je bil začel precej slo dež naletovati, sem jih prosil, naj se ne trudijo dalje in ločila sva se kot zdavnej znana prijatla. Moram jim hvalo dati še enkrat, da so vse časti in ljubezni vredni gospod; celo mojemu tovaršu Bavarcu znane so bile njih lepe lastnosti.

Enkrat še sem ozerl se verh „Slapa“ nazaj na romar-sko cerkev in mično dolinico. Urno, kar se je dalo, puhaj sem jo zdaj čez klanec slapov dol po dolini. Prihajoca noč me je opominjevala, ne ozirati se veliko okrog, in ker sem včeraj pregledal vso okolico natanko, zraven pa tudi vem, da čisto ptuje ljudi iz spanja buditi je zelo nerodno, sem se na vso moč priganjal naprej, da bi mi v Dolih ne odšli spat. Noge pa so mi tudi izverstno stregle in ni bilo še pol devetih, ko me je sprejela dobra Ortner-jeva gostiv-nica v Dolih. Zdaj, ko sem sedel, jel sem se le čutiti, kako sem truden in zdelan. Ni mi bilo veliko za večerjo, ker zaspane oči močnejše so bile od želodca. Prav ljubo mi je bilo slišati, da postelja je pripravljena, in kmali sem v nji tako sladko zaspal, da se mi še sanjati ni vtegnilo.

Po deževni noči ubrisalo se je bilo obnebje in mili solnčni žarki pozdravljali so me v jutro 19. julija. Zarano sem vstal in šel pogledat tukajšnjo cerkev, v kateri pa ni nič posebnega viditi. Samostan šol-skih sestri stoji nasproti cerkve. Nazaj pridši v gostivnico sem zajuterkoval, po-tem pa napotil se prot Moričam. — Tje pridsemu zaober-čila se mi je dolina k desni proti Vogličam in ves navdu-šen od pregledovanja krasno od jutranjega solnca osvitlje-nih slapov k desni (ktere sem že gor grede popisoval), sem nekako lahko stopal, da sem se začudil, kako sem tako hitro dospel v Vogličce. Ker mi je bilo povedano, da je pot odtod naprej bolj enotna in je jelo že tudi solnce hudo pripekati, bi se bil rad peljal en čas; al ker so imeli ljudje dosti dela na polju, bil bi zamogel še le opoldan dobiti priliko. Tako dolgo pa nisem hotel čakati, toraj sem se vzdignil počas peš naprej. Dolina se tukaj, kakor nam je že znano, hipoma zasuce; okrene se namreč gor gredo-čemu proti severju, dol gredočemu pa proti izhodu. Iz vasi, ki stoji na visokem nasipu, pelje pot čez klanec dol v dno doline in potem skoz sredo lepih polj. Česta posuta je tu z „bliščenikom“ (nekaki mehki kamen, zmesen z belo-bli-šejočo gleno — Nemec ga imenuje Glimerschiefer) in sve-tila se je, kakor bi bila nasuta z samimi biseri. Kaj tacega se nisem naletel. Konec polja zgubila se je cesta za en čas med goščavo, potem pa peljala memo vasi „Lajnach“ in „Witzdorf“ večidel skozi polja naprej. Nasledki hudo-urnikov viditi so čezdalje bolj pogosto, zlasti so Lajne ob-dane z razno od hribov nadergnjeno šaro. — Ravno je zvonilo poldan, ko pridem v farno vas Št. Peter (nemški Raugersdorf). Tukajšnja cerkev ima dve znamenitosti. Tablo namreč, naslikano na les, ki se z dvojnimi stranskimi durmi odpira in zapira, zlo tako kakor altar pri sv. Kervi. Pred-stavlja ssv. aposteljna Petra in Pavla ter mnoge dogodbe iz njunega življenja. Prinesena je nek iz Rima. Druga posebnost pri ti cerkvi pa je zvon blizu 10 centov težak, ki je skor gotovo čez 1000 let star. Ima sicer dosti dobro ohranjen napis, kterege pa ne ume vsak brati. Tudi jaz sem med taistimi. Ljudski glas pravi, da je ta zvon pred kakimi 2 ali 3 sto leti neki kmetič izoral iz svoje njive. Pred 6 ali 7 sto leti je stala namreč farna cerkev kakih 450 seženjev odtod, pa velik zemeljski plaz jo je bil zasul in z njo veliko ob nji stoječo vas. —

Ogled po Slovenskem in dopisi.

Iz Ljubljane. Tisti, ki nas radi z ultromontanci pitajo, išejo katoličanstvo med drugim zlasti s tem ogerditi, da katoliškemu duhovstvu in zlasti samostanom staro kopito prilastujejo. Ako se pa ozrimo na šolske napredke v duhu časa, se nam sem ter tje skoraj nasprotno razodeva. Ravno klosterske učilnice in samostani sploh z duhom časa, kolikor je prav, prav pridno napredujejo. Opušči drugo, naj tudi povemo, kolikor nam je v spominu, da ga ni kmali samostana na Slovenskem, v katerem bi se ne brala „Zg. Danica“ in drugi časniki. V spričevanje naše terditve velja tudi naredba prečastitljivega definitorstva eccl. oo. Franciskana v Ljubljani, da naj se bogoslovci 1. in 2. leta iz reda sv. Franciška na Kostanjevici v Gorici zraven slovenskega tudi hervaškega jezika učijo.

Okrožnica prečastitljivega gosp. provincijala O. Salezija Volčiča med drugim pravi:

„Pozdrav častiti družini Kostanjeviški! — Predavna že je v tej okrajini ali provinciji navada, da naši redovni mladenčji, ki mislijo duhovni biti, so bili zavezani, vsih tistih jezikov se učiti, ki jih ljudstva med mejami te okrajine govorijo, namreč slovenskega, hervaškega, nemškega in laškega, da bodo zmožni tako za oznanovanje Božje besede in dušno pastirstvo, kjer bi bilo treba. Zakaj oznanovanje veselega oznanila Jezusa Kristusa je posebna dolžnost našega poklica; zveličanje duš, ktere je Sin Božji s svojo predrago kervjo odrešil, mora biti naše zvesto prizadevanje po namenu sv. očeta Franciška“ itd. Ako so tedaj tako učenje jezikov že nekda naši očetje spoznali za dobro in koristno, je zares dandanašnji iz tehničnih vzrokov silno potrebno, zlasti pa za obojni v naši okrajini nar bolj navadni slovanski jezik, to je, hervaški in slovenski. Vzroki k temu so očitni in slehernemu tako jasni, da bi bilo odveč, jih tukaj posebej nastevati.“

„Torej je častljivo definitorstvo, 10. vel. serpana tekočega leta v Ljubljani postavno zbrano, določilo, da naj se v domači šoli te okrajine na Kostanjevici tudi učenje hervaškega jezika vstanovi.“ Dalje določuje okrožnica čas za to učenje, namreč ob torkih in četrtek, in da naj se opravlja znansko in djansko, pa da domači prednik ne more nikogar tega učenja oprostiti. K sklepu ima razpis serčni opomin do učencev:

„Predragi redovni mladenčji! Dandanašnji olika vsih slovanskih narečji povsod naglo napredva, in resničen je znani pregovor: „kolikor jezikov znaš, toliko ljudi veljaš;“ tudi je hervaški jezik nar bolj enak slovenskemu, kdor je v enem izobražen, mu drugi ne more čisto tuj biti. Torej vas opominjam, bodite prav pridni, da si s stanovitnim učenjem, branjem in djansko vajo pridobite za dostno znanje tega lepega slovanskega narečja. To pa v višji Božjo čast, v prid okrajini, in tudi sami sebi v veselje.“

V Ljubljani, 29. vinotoka 1863.“

Iz Ljubljane. Ker so dunajski listi in celo priloga k „Laib. Ztg.“ (sicer z dobrim namenom, vendar pa zoper voljo in vednost njegovih dobrotnikov) ponujali nekega zamurca v službo, skoraj moramo povedati, kako je s to rečjo... Zamurec Jože Apat, Mordžan, ali tudi Slovenski, ki je bil pred kaj leti nekoliko časa v Ljubljani, je bival več let v zamorskem vstavi človekoljubnega franciskana Ljudovika de Casoreia v Neapelnu, in že je bil dostal celo leto v noviciatu za redovni stan. Obupa pa nad svojim poklicem za duhovski stan, in kdo si ve, kaj ga žene, da kar na svojo brado brez kogar si bode vprašanja vstav zapusti ter jo primaha v Ljubljano in udriha naprej na Dunaj, nadjajoč se v svoji afrikanski domišlii, kdo ve, s kolikim veseljem bodo sprejeli Dunajčanje etijopskega črnega sina, h koliki imenitni službi mu bodo tam pomagali, ali pa mu denarjev dali, da bode tergovec in si tako skoval

svojo zemeljsko srečo. V vroči afrikanski glavi se tako prenapetosti pač lahko izkuhajo, in ob taki dobi mu jih iz glave izbijati je ravno to, kar bob v steno metati. Toda bogati Dunaj kratko in malo ni tako velikoserčin, kakor si ga je šestnajstletni Gogčan z-od Bele reke vmišljeval. Pač se je neki „ultramontanski“ vrednik poštenega in znanega politiskega lista pokazal verlega prijatla tudi daljnemu sosedu spod sedme stopnje ravnikove, ter mu je več mesecev iz svojega plačeval živež, mu napravil vso potrebno obleko za zimski čas in ponudil ga tu in tam v službo, ter si prav veliko prizadjal, ga tudi po časnikih naznanoval, da bi ga kam h kruhu spravil. Gotovo do 150 gld. je zanj obrnil. Vediti pa je, da ta mož je iz Severinove družbe, ktero mnogi „močni duhovi“ pisano gledajo. Ali nobeden ljudskih osrečevavcev, ki vedo sicer prav goste in namazane besede o človeškem blagru po svetu razpošiljati, nobeden bogatih kapitalistov se ni ozerl na čeruha, kateri bi bil na zadnje rad mogočne Dunajčane saj služil. Toraj uni človekoljub zamurcu še vožnjo na železnici plača in ubogi revež, okanjen v svojih zlatih sanjah, se osramoten in ponižan v belo Ljubljano vrne, kjer se pa ni čakalo, da bi ga bil kdo iskal, temuč naj berže ko se je dalo, je bil poslan s primernimi priporočili v vstav v. č. g. Mazzata v Verono, naj bi se ondi, ali kje drugej na Laškem, izučil kacega roko-delstva ali kar si bode koristnega, da se potem v Afriko poverne, za kar pravi da je voljan, kadar bi kaj dobrega znal. — Njegov črni tovarš Stanislav, ki je tudi ob enem času neke muhe pasel, je zdaj šolski učenik v Hartumu. Tako bi moglo tudi iz tega še kaj biti, ako ga sv. Duh razsvetli in bi se mu izkadile prazne misli. Pričujoče ponižanje mu bo morebiti dobra šola v teku njegovega življenja.

Iz Ljubljane. Iz Maribora nam piše veljavna roka: „Slavospev Knobleherjev je zares izverstno delo. Bog ohrani mladega pesnika v takem duhu; on utegne še veliko dobrega storiti za naš narod in še z mnogimi poezijami nam serca povzdigovati. Ako mu kedaj pišete, izporoču mu moje pozdravljenje in naj serčnejši zahvalo za to zlato delo.“ Enako pohvalo imamo izročiti tudi od več drugih gospodov iz Gorice in Ljubljane, in zanesemo se, da ga ni, kateri bi mu k temu delu sreče ne vošil, kdor koli pravično sodi. O taci delih se mora po pravici reči, da so neumerljive, ker hvalo imajo pri Bogu in pri ljudeh. — Slišimo, da slovenski življenjopis pokojnega kneza škofa za „Drobtinice“ obsega šest pol in se natiska. Že se je, ali se bo skoraj razposlalo do slov. škofijstev naročilo na Drobtinice. Natis bo gotovo dognan do konca leta. Moramo pa povedati, da zlasti tistega, kar je zanimivega za duhovnika, se v slovenskem življenjopisu, ki bo bolj za občinstvo, ne bo našlo. (Vredništvo „Zgod. Danice“ zamore še z nekaterimi iztisi nemškega življenjopisa postreči, kateri bi želeli.) — Zastran g. Marnove staroslovenske gramatike smo slišali te dni iz nekega bližnjega slovenskega mesta lepo in kratko pohvalo: „da jo vse hvali.“ Dobili smo tudi naročilo na to izverstno delo, v katerem je na malo listih tako obilno naukov o mili naši staroslovenšini. Ne rečemo zastoj naši, kajti bolj ko jo človek prebira, jasniši vidi, da je častitljiva — bodisi sestra ali mati naše slovenšine. —

S to priliko naj omenimo novo mično knjigo, ki ji je ime „JEZICNIK“ ali pomenki o slovenskem pisanji; spisal J. Marn. I leto.

Ker se dandanašnji slovenšina silo naglo lika in prijetno napredva in nekteri ne mara prehitro naprej puhajo, drugi kje prepočasi jahajo, drugi tako in spet drugi drugače razne reči pišejo, je žel gosp. M. v „Učiteljskem tovaršu“ pisariti pomenke o slovenskem pisanji, kateri so prav mični in kratkocasnji, pa tudi ravno tako podučni. Dozdaj je že 50 taci pomenkov, ki so tudi v posebni knjigi natisnjeni in se dobivajo pri gosp. spisavcu (po 50 u. kr.) Ta knjižica, 5 pol v veliki osmerki, je prav lična

tudi po zunanji opravi, in vredna je, da bi se prav močno razširila.

Iz Lipskega in Vajmarja. Zupan. Kjer se stekajo Elstera, Plisa in Parta, stoji imenitno kupčijsko mesto Lipsko. Oddaljeno od Slovenskega vender ime to tako milo zveni v ušesih marsikakega, in zakaj? Zavoljo vojske silovite na tukajšnjem bojišči, kamor se podava s tovaršem 26. avgusta v jutru gledat nekatere znamenite spominke, ki opominjajo vojskinih grenkih dni.

Krog in krog Lipskega vstavljenega so leta 1813 obdale tu Napoleona I zvezne armade avstrijska, ruska in pruska pod poveljem kneza Karola Schwarzenberga. Imel je Napoleon 140.000, zvezniki pa so imeli 300.000 mož. Od 16. — 19. oktobra je divjala vojska, ki je bilo v njej kervi več prelite, kot kjer si bodi v naj bolj kervavih dnovih Napoleonovih.

Na južnoizhodni strani mesta stoji na bojišči železna piramida z napisom: „18. oktober 1818.“ Tu so, kot se govori, zvezni trije vladarji, ko so zvedili srečni izid vojske tega dneva, kleče se zahvalili Vsegamogočnemu. Nekoliko bližje mesta stoji kamnat spominek vojskovodju Karolu kn. Schwarzenbergu na čast; postavila ga je žena in sinovi. Naj bližje mesta pa je postavljen kamen, in na njem leži meč, vojskovodjeva palica in Napoleonov klobuk. Napoleonu v spomin. Napis kamnu pa je na sprednji strani: „Tu je bival Napoleon 18. oktobra, ter opazoval boje ljudske vojske.“ Na drugi strani stojé besede: „Gospod je pravi vojskovavec, Gospod mu je ime.“ Blizo tukaj se je zgrudil utrujen na duhu in truplu večer 18. oktobra Napoleon in je zaspal. Kakor ranjena ris plane čez četertinko ure kvsko, in vidi okrog in okrog stati vojskovodje svoje resne, zamisljene. V spanji je pozabil rane, in ko se ves prepiasen zbudi, ne čuti je še, toda obnovi se, ker britka resnica ga obdaja, armade njegove namreč že odhajajo. Do tukaj in ne naprej velevala mu je vsevladajoča previdnost Božja; in kako se je v notranjem udal nepremagani tepijoci roki nad njim, kdo vé? Tukaj je gledal zvezdo svojo, ko je šla proti zatonu, in če je mogel sam sebi verjeti resnico, na katero nikoli popred še mislil ni, kdo bo to vedel? Mlini veterniki še danes, kot v vojskinem času, po vsem bojišči, posebno pa okrog Napoleonovega kamna prav strahovito dvigujejo svoja ramena in jih zopet pobešajo, ter duha, ki premišljuje resno zgodbo narodov, potapljaajo se v veci otožnost.

Zapustiva bojišče spominjaje se marsikakega slovenskega mladenca, ki je tu našel večni mir in pokoj. Kako je gledala stara mati pri oknicu domá na Slovenskem, kdaj pride domú podpora njenega življenja; in ni ga pričakala. Sina in mater pa že zdaj davno pokriva oba črna zemlja, mater domá, sina tukaj na tujem; Bog daj, da bi bile duši zedinjeni v nebesih!

Stopiva v mesto nazaj, zanimivosti pogledava le večje, ker odmerjen nama je bil tu kratek čas. Malo katoličanov biva v velikem mestu, ki šteje 75.097 duš, imajo pa pre-zalo cerkvico, zidano v čistem gotičkem slogu; opominjala me je presnažne lazariške cerkvice v nemškem Gradcu. Majhina je nevesta Kristusova, pa bo že Bog dal, da se bo razširila; bo že prišel čas, da se bodo zopet zmagovavno vernile verste katoličanov še v druge cerkve Lipske, ki so bile kdaj njih, zdaj pa niso več.

Popoldne naju pelje železen voz proti Vajmaru. Potoma vidim ob levi bojišče, kjer je pri Lützeniu ali Lucnovu (1632) švedski kralj Gustav Adolf v 30letni vojski umiraje premagal Wallensteina. Gremo memo Weissenfelsa, in kraj od tod do Vajmara je ves lepši, kot bil bi si mislil popred. Prijazni vinogradi kinčajo hribočke na obé strani, in tudi ni preveč rekel umetnik o cerkveni umetnii, Fr. Kugler, ko je pel tukaj o tem kraju: „An der Saale hellem Strande stehen Burgen stolz und kühn.“

Pridem v Vajmar, mesto, ki je zidano ob vodi Ilmi. Mestice, čeravno prestolnica, zelo je pohlevno in gotovo

prijetno bivališče tukajšnjim ljudém. Sme se imenovati slovitnih Nemcev mervtaško mesto. Goethe je živel tu kot minister, Herder kot generalsuperintendent, Wieland kot odgojnik princev, in Schiller zadaje dni svojega življenja. Razni napisi ti kažejo na vsaki hiši, ki so v njih bivali ti štirje možje. Venec deržita Goethe in Schiller oba, ter stojita v kipu pred gledališčem. Pred mestno cerkvijo je Herderjev kip. In na drugem kraju mestica stoji statva Wielandova. Wieland je blizo Vajmarja pokopan; Herder tukaj v mestni cerkvi; Goethe in Schiller pa v knežnji raki (Fürstengruft), na novem pokopališču.

Podajmo se memo skoraj borne Goethe-ove vertne hišice in memo rimske hiše nekoliko na pokopališče vajmarsko. Bolj je vertu podobno, kot stanišče merličev. Kot katoličani nemških mest, imajo tu tudi protestantje ginljivo navado, da jih pride veliko proti večeru obiskat grobe svojih ljubih in prilivat cveticam na gomilah. Sredi obširnega verta mervtaškega stoji krasno okinčana knežja raka: v njej počivajo udje vladajoče rodovine; samo Goethe in Schiller po izjemi tudi tu ležita v hrastovih rakvah. Na Schillerjevi rakvi leži srebrni lovorov venec, ki so ga mu darovale na grob Hamburgarice v spomin 100letnega rojstnega dneva. Na obeh rakvah pesnikov ležita tudi živa lovorova venca. Utergam iz obeh peresec misleč: Pošten Slovan spoštuje imenitne može vsakega naroda. Spoštujem zmožnosti vajine, kot mi je katoličanu pripuščeno; veliko opravila sem imel z vama, marsikako dobro zernice dobival iz vajinih pisem; kar pa iz vajinih pisem in del ni hvale, ampak graje vredno, tega — se vé — terditi ne morem. Naj bi vajine pisma, marsikrat polzke, ne bile v dušno pogubo našim slovenskim mladenčem; Če se že prebirajo vajine pisarije tudi po naših deželah, na vse strani dobro prečhtane in v duhu katoliškem razlagane, naj bodo orožje dušno, ter sredstvo, da bodo dosegli mladenči naši po njem višo umsko omiko, in tako kaj koristili narodu svojemu.

Iz Masilije piše misijonar g. Verri, da sta pred malo časom z g. Olivierom bila v Neapelnu in sta ondi oddala 15 zamurk v deklški zamurski vstav, ki šteje 70 zamurk, — deški vstav pa 10 zamurcev, in da oboji v dobrem napredvajo. Obeta, da prideta tudi v naše kraje, ker imata še družih zamurskih otrok oddati, in pa pomoči iskati za druge, zopet na novo odkupljene, ter sta toraj zopet v toliki stiski, da mora tudi starček Olivieri iti prosit po svetu, akoravno se še ni čisto opomogel iz svoje smertne boleznii.

„Književnik“ — začne ob novem letu izhajati v Zagrebu in se že tiska. Ta časnik (35 pol v 4 zvezkih na leto) bode obravnaval zgodovino in starine, jezikoslovje in prirodne ali natorne znanosti. Vse kaže, da so s tem časnikom bratje Hrvatje na pravem koncu začeli, imena vredništva so nam tega porok: dr. Fr. Rački, V. Jagić, J. Torbar. V Ljubljani zbira naročilo (4 gld. za celo leto) gosp. dr. Etbin Kosta. Živila vzajemost z naročevanjem!

Razgled po keršanskem sreću.

Parski kralj Ljudovik je zročil vodstvu „Ludwigs-Missionsverein-ovemu“ 100.000 gld. v dolžnih pismih, da se bodo obrestii, po 4 gld. od 100, obračale za nemške misijone. Znano je, da je ta kralj že popred silo veliko storil tudi za zunanje misijone. O ravno tem času je kralj obetal za dozidanje regensburškega stolpa skoz sedem let po 20.000 gld. dajati. Zanesljivo je, da taki velikoserčni darovi bodo njegov prestol bolje podpirali, kakor pa topovi, sablje in puške.

Sveti Oče, undan odgledovaje nov most preko Tibere, so rekli angleškemu poslancu in ministru očitnih stavb nekatere priljudne besede in vmes te-le: „Tudi ta most je prav za prav Vaše delo; prišel je z Angleškega, in priporočim Vam vredne rojake, ki so ga tukaj zložili.“ Omenili so tudi kje kaj o svojem naslovu „pontifex“ (gradimost) ter sklenili:

da je svetemu Sedežu sedaj manj naloga skrbeti za umetbo v poslopništvu, veliko več skrbeti pa mu je, da se pravno in duhovno poslopje človeškega društva ohrani, vredi in uterdi. — Anglež je na to odgovoril: da on velike zasluge, ktere so si papeži za svet pridobili, zares zna ceniti, in da on o pogledu vsega sadanjega napredka mora priznati, da brez katoliške edinosti bi vse v nič šlo. (Kat. List.)

Ubogi katoliški Italijani čutijo breme, ktero jih stiska, toraj molijo. Mesca kimovca je bilo 50.000 romarjev iz vsih laških okrajin v Loreti, 29 spovednikov je spovedovalo od zora do mraka; 40.000 je bilo obhajancev.

Kongres. Dopisnik iz Pariza v „Armonii“ meni, da Napoleonov kongres gre rakovo pot; Anglija in Avstrija da bi sprejele kongres na eno samo Napoleonovo pogodbo. Ta pogodba je: Napoleon naj se zaveže, da ne bo Francoskemu pritaknil Renskih bregov. Drugi menijo, da Anglija in Avstrija se podaste na kongres, ako tudi naprejšnje pogodbe ne bodo spolnjene; ako se namreč vlade kongresu vpru, je neki vojska gotova, ako nanj gredo — pa le verjetna. Kaj da Rusija meni, se še nič prav ne vé, časniki le vganjujejo. Povabilo na kongres so sicer veči del vse vlade sprejele, pa le „v principu“, to je, da se bodo dale namestovati na zboru, ako Napoleon naprejšnje dogovore in pogodbe sprejme. Sv. Oče hočejo, da naj tudi iz Laškega preguani vladarji na kongres pridejo.

„Armonija“ pravi vendar naposlednje, da po privolitvi papeževi je kongres, ki je bil viditi nemogoč, je zdaj toliko kakor gotov. Neki spis v „Moskovskih Nov.“ 15. u. m. pravi vmeš premislila vredne besede: „Nimamo vzroka, se temu vstavljati, da si Evropa drugo lice dá, ako sama tako hoče.“

Lesniki, jabelka in lesnika.

„Zagreb. List.“ br. 48 dokazuje, da je dunajski list „Ost und West“ krivico storil kardinalu s svojim rešetanjem njegovega pastirskega lista zoper „Pozora.“ — Notarji bodo po novi postavi lahko tudi judje in drugi nekristjanje. — „Schleswig-Holstein meermund-chlungen!“ sedanje dobro vré po vsem Nemškem. Vroči Nemci bi radi te nemški vojvodini Danii izpulili, ker menijo, da nemški Friderik Augustenburški do njih ima pravico, in nerazumno agitirajo; Anglija, Prusija in Avstrija pa so z „londonskim traktatom 1852 in z berlinskim pomirjem 1850“ Danii celino njenih posestev zagotovile. Razun tega igra tukaj neki „nationalitätenprincip“, kterega „nationalvereinerlji“ znajo dobro zagovarjati, kadar velja Nemce... Čudo pa ravno ni, ako pride potres v dansko dinastijo, kajti ondotne postave dopuščajo razdertje zakona, kar ne more imeti blagoslova, in pokojni kralj se je tega dopuščanja obširno poslužil, imel je tri žene, ki so še vse pri življenji. — O. Minjards, morebiti naj imenitniši francoski govornik sedanjega časa, je rekel zastran antikrista Renana: „To je klatež, ki meni, da je kos Sinu Božjemu, ker je vidil višnjevo tico na tiberijskem jezeru.“ (Renan je bil namreč v Palestino pokukal, da bi svojemu sušmarstvu veljavo pridobil.) Ta beseda je v dvoranah veljakov močno dopadla in rekli so, da še nikoli ni bila Renanova poverhnost in sleparija bolje zaznamnjana, kakor s temi malo besedami. Ali čemu bi se s primerami govorilo, ker se lahko naravnost reče, da še nikoli ni bilo večega potepuha in sleparja na zemlji, kakor je zdaj Renan na Francoskem; pa tudi njegovi učenci niso betvo boljši. — V „Contemporaneo“ pišejo iz Neapela, da je bilo ondi o pričujočnosti Viktor-Emanuela po vsih potih, kazališih in celo po cerkvah na tavžente kralju nasprotnih razglasov nastanil (z napisom: „Non ti vogliamo — nočemo te!“); dva lista na nališpanem papirju sta se vtrosila tje na mizo kraljevega posebnega hrama. Dopisnik pravi, da je porok temu na-

znanilo, ker mu ga je povedal nekdo iz službe pri kraljevem dvoru. S kakošnim srcem je pač mogel hoditi kralj po takem mestu, ko mu je vse nasproti?! — Pravijo, da Poljaki nič več novakov ne zbirajo, odkar je Napoleon govoril. — „Invasione di conventi“ — napad samostanov — je skorej stalen napis v „Armonii.“ Čuda, da ima sardinska vlada še kje kak samostan napadati, kolikor jih je že ugrabila in za vojaštvo obrnila v tej preljudbi „vsesvobodni“ in za napade naj svobodnejši Italii! — Duhovne morije. V Brazilii je osem plemen duhovnih redov, jezuiti, frančiškani, kapucini itd. Vsim je že 18 lét prepovedano novincev sprejemati, da bi scasoma izmerli, njih dobra pa državi pripadle. — V Osnabruku je protestanski pridigar iz Fjelstrupa prestopil v katoliško Cerkev. — v Wiesentheid-u pa neki rokodelski družnik, in v Danciku policijni vodja Weiler že na smertni postelji. — Pred nekimi dnevi v Parizu 4letin detek starinarskega trgovca sladko spi v svoji posteljici v prodajavnici, oče in mati pa z dvema drugima osebama obedvata. Neprevidoma se zasliši strašni krič s posteljice, kjer je maliček spančkal. Mati plane k posteljici in najde sinčika vsega krvavega. Velika podgana mu je bila na en grizljaj odšipnila en perstek na levi roki. Ti gerdi štakor, ti! — Škocijani dolgo živé; to stoletje je ondi že 1500 — 2000 ljudi doživelo 100 let.

„Cyr. a Meth.“ piše, da opatijo v Tišnovicah pri Bernu, odpravljeno po Jožefu II, zopet dobi s kupljenjem red, kterega je bila poprej. V Boskovicah so se vselile usmiljene sestre; tudi v švabski ulici bernskega predmestja so dobile hišo; v mesticu Lösch-u pa zidajo poslopje, k čimur so obilne pomočke podelili prvotni posestniki, zlasti gr. Egbert Belcredy in njegova žena rojena gr. Nosticova... To bojo pa freimavrarji pihali! — Povabilno pismo cesarja Napoleona do Njih svetosti, naj bi prišli na vladarski zbor, je bilo pisano s posebno dvorljivostjo, kakoršne v vladarskih pismih sicer niso navadne. Vladarji namreč, razun tistih ki so si posebno v rodu, si med seboj dopisujejo z listom, v katerem je samo sklep lastnoročin, ki se imenuje podvorba ali priljudnost (cortesia). Taki pokloni so cesarjem in kraljem ti-le: „Bivam, gospod brate moj in striče, Vašega veličanstva dobri brat in stričnik.“ Drugi odgovori po enakem načinu. V družih primérnejših, in kadar je pismo podpisano od ministra zunajih opravil, je le samo podpis od vladarja, drugo spišejo pisarji. Pismo Napoleonovo do papeža pa je imelo vse posebno podvorbo, bilo je pisano s cesarjevo roko, in to-le je bil ob-eg: „Prosijoč Vas, da bi podelili moji cesarski hiši svoj apostolski blagoslov, ponavljam Vaši Svetosti terditve spoštljivega ččenja, s kterim bivam, Sveti Oče, Vaše Blaženosti vdani sin.“... Da bi se pač bil tacega „vdanega sina“ Napoleon skazal, ko so bili tolovaji napadli lastnino sv. Očeta, in pa zdaj, ko je volk Renan jel daviti in klati duhovne papeževe ovčice!

Duhovske spremembe.

V ljubljanski škofii. Gosp. Venc. Peharec gre za administr. v Fužine (Weissenfels) na Gorenskem; g. Ant. Brodnik z Jesenic na Berdo; g. Drag. Klinar, nov. posv., na Jesenice za duh. pom.

V terzaški škofii. Gosp. Karol Fabris je potterjen farman v Buzetu. Umerl je g. Jernej Rebec, farman v pokuju. R. I. P.!

Dobrotni darovi.

Za mis. gosp. Čebulja. Iz Kranja 2 gold. — Za ubogo cerkvico pri sv. Duhu. V. č. gosp. J. K. v Terstu 5 gold. — Za afrik. mis. Tri dekl. iz sml. fare 3 gold. 15 kr.; Urš. Sk. 1 gold.